

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 25 серпня 2016 року
(протокол № 1)

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавр
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

**Бердянськ
2016 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

1. д.і.н., професор В.М. Константінова;
2. к.і.н., доцент С.С. Баханова;
3. к.і.н., доцент Т.К. Захарченко;
4. к.і.н., доцент Ю.В. Федорик;
5. ст. викладач О.С. Авдєєва;
6. ст. викладач Ю.Ю. Королевська.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “16” червня 2016 року, протокол № 8
ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни *«Історія української культури»* складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня *бакалавр*, галузі знань *01 Освіта*, спеціальності *014 Середня освіта (Музичне мистецтво)*.

Предметом навчальної дисципліни є історичний розвиток української культури.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс є базовим для цілого циклу дисциплін: історія, соціологія, політологія, мистецтвознавство, культурологія, філософія, психологія, педагогіка та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання дисципліни «Історія української культури» є вивчення основних періодів розвитку української культури, проблеми етногенезу та культурогенезу українського народу, аналіз історичної специфіки української національної культурної традиції, що постає невід'ємною умовою формування ціннісних орієнтирів та гуманізації сучасного українського соціокультурного простору.

1.2. Завдання вивчення дисципліни «Історія української культури» полягає у тому, щоб ознайомити студентів з основними історичними періодами становлення феномену української культури, закономірностями її функціонування і розвитку, формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій української культури, оволодіння сучасними методами культурологічного аналізу, розуміння тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій в українській культурі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентостей:

ЗК 1. Соціальні та загальнокультурні

Здатність до формування національної самосвідомості, соціальної відповідальності; додержання правових та етичних норм, правил культури поведінки у стосунках з людьми.

Здатність до збереження і примноження історичної спадщини, національних культурних традицій

ЗК 2. Інструментальні

Здатність до усного та письмового спілкування українською та іноземною мовами в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійній діяльності.

Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, включаючи апаратні, мультимедійні та програмні засоби, електронні бази даних тощо, об'єктивно оцінювати інтелектуальний та соціальний потенціал інформаційних технологій.

ФК 1. Мотиваційна

Здатність до усвідомлення значення майбутньої професії в соціальному та особистісному контекстах, сутності основних проблем дисциплін, що визначають зміст освіти за фахом, їх взаємозв'язок у цілісній системі знань.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН 1. Володіти базовими знаннями з циклу гуманітарної підготовки, які сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості.

ПРН 4. Аналізувати головні тенденції розвитку українського народу, аргументувати свої погляди на його історію, культуру та сучасне суспільне життя, сприяти відродженню народних традицій та обрядів рідного краю.

ПРН 6. Ефективно застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології та комп'ютерні програми у професійній діяльності; уміти знаходити, опрацьовувати та подавати відомості, отримані за допомогою інструментальних програмних засобів навчального призначення.

ПРН 14. Бути придатним до педагогічної діяльності, включаючи рівень розвитку здібностей і характер мотиваційної сфери, джерелом якої виступають відповідні естетичні ідеали, прагнення, переконання, установки, наміри, життєві цілі і цінності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль. Українська культура в контексті основних культурологічних парадигм

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна

Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм.

Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності. Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва. Предмет та завдання навчальної дисципліни.

Тема 2. Витоки української культури

Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян. Феномен античного типу

культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво. Античність і українська культура: скіфсько-античні взаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Культура Київської Русі

Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури. Культура Київської Русі у IX – XIII ст. Етнокультурні риси українського середньовіччя. Християнськоязичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під

гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської та польськокозацької доби

Ренесанс в європейській культурі: загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Творчі здобутки італійського Ренесансу, його видатні представники. Специфіка Північного Відродження. Історична обумовленість та сутність Реформації. Спадкоємність культури Київської Русі та творче осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу в українській культурі. Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Доба українського Передвідродження. Утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння. Поширення просвітництва та відродження ідеалів ранньохристиянської культури. Братський рух та його культурні здобутки: повернення до візантійської спадщини, підтримка шкільництва, розвитку української філології, книгописання та книгодрукування. Києво-Могилянська колегія (академія). Нові явища в галузі церковної культури: перекладна та полемічна література, греко-православне богослужіння. Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко

Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси

культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну. Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Передумови формування українського театру. Музичне мистецтво України другої половини XVII – XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст. Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Змістовий модуль 2. Історія української культури з II пол. XVII – XXI ст.

Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості

Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства. Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості. Народно-побутова культура та її роль у збереженні національнокультурних традицій. Формування української інтелігенції та громадськопросвітницька діяльність українських товариств. Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. "Українська ідея" як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування "іншомовних" культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Тема 7. Українська культура і духовне життя у XX ст.

Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури XIX – XX ст. Художня культура XIX – XX ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. "Криза мистецтва" на рубежі XIX – XX ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у XX ст. Особливості розвитку української культури на початку XX ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею. Творчі

здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900 – 1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30 – 50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60 – 80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури

Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу. Зростання соціально-прагматичного вектора розвитку європейської культури ХІХ – ХХ ст. Дегуманізація культури та її прояви в мистецтві ХХ ст. Художній світ техногенної цивілізації. Естетика модернізму. Постмодерністська модель світу в українській та світовій інтерпретаціях. Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в українському мистецтві. Характерні риси українського модерну та їх прояви в українській культурі. Експансія американської "маскультури". Проблема культурного відчуження: поляризація відношень "елітарна культура – народна культура". Особливості розвитку української культури у др. пол. ХХ – ХХІ ст. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Шляхи та форми впливу інших культур на культурний процес в Україні.

3. Рекомендована література

Базова:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Світова та українська культура: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2004. – 344с.
2. Анучина Л. В., Гребенюк Н. Є., Лисенко О. А. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Одісей, 2006. – 375 с.
3. Білоцерківський В.Я., Шейко В.М. Історія української культури. Навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – 413с.
4. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. – Київ: МАУП, 2002. – 256 с.
5. Висоцький О. Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. – 130 с.
6. Виткалов В.Г., Митровка М.М. Українська культура: Навчально-методичний посібник. – Рівне: Волинські обереги, 2001.– 168 с.
7. Греченко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Рижко В.А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – К.: Літера, 2000. – 464с.
8. **Історія світової та української культури: Підручник для вищ. закл. світи / В.А. Греченко та ін. – К.: Літера ЛТД, 2005. – 464с.**
9. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – 4-те

видання. – К.: Либідь, 2002. – 656 с.

10. **Історія української культури:** Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б.І. Білик та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 607с.

11. Історія української культури: у 5 томах. – К.: Наукова думка, 2001–Т.1.– 1134 с., Т.2– 847 с., Т.3, 2003–1245 с.

12. **Історія української та зарубіжної культури:** Навч. посіб. / С.М. Клапчук та ін. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 351с.

13. Михайличенко Д. Ю. Практикум з навчальної дисципліни "Культурологія" : навчально-практичний посібник / Д. Ю. Михайличенко, Ю. В. Белікова, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 191 с.

14. Огієнко І. **Українська культура:** Коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Довіра, 1992. – 141с.

15. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 2001. – 728с.

16. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1996. – 689 с.

17. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник/ За ред. Черепанової С.О. – Львів: Світ, 1994.– 456 с.

18. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М.М., Зязун І.А., Семашко О.М. та ін. – К.: Товариство «Знання», 2000. – 622 с.

19. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л.Є., Денисов Я.Я., Скалецький М.П. та ін. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304 с.

20. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.

21. **Українська художня культура:** Навч. посіб. / За ред. І.Ф. Ляшенка. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.

22. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К.: Кондор, 2006. – 258 с.

Додаткова:

1. Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. – К., 2002. – 403 с.

2. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1983.

3. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – К., 2003. – 184 с.

4. Грушевський М.С. Історія української літератури. – К., 1993. – Т. II. – 264 с.

5. Залізник Л. Л. Первісна історія України. – К., 1999. – 263 с.

6. **Історія української літератури:** В 6т. 9кн. / Упоряд. В.В. Яременко; Приміт. С.К. Росовецького. – К. : Либідь, 1993. – 264с., 285с., 336с., 320с., 256с., 352с., 264с, 280с.

7. Лозко Г. Українське народознавство. - Харків, 2005. – 469 с.

8. **Минуле українського театру /** І.О. Мар'яненко. – К.: Мистецтво, 1953. – 180 с.

9. Михайлов Б. Кам'яна Могила – світова пам'ятка стародавньої культури в Україні. – К., 2003. – 152 с.

10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1993. – 87 с.

11. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. Жовківський художній осередок. – К.: Наукова думка, 1991. – 338с.
12. Павлів Д. Бронзова доба. Початок праслов'янської історії // Історія України. – Львів, 1996. - С. 3-50.
13. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М., 1981. – 608 с.
14. Українське бароко та європейський контекст: Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. – К.: Наукова думка, 1991. – 256 с.
15. **Українці: народні вірування, повір'я, демонологія** / Упор., прим. та біогр. нариси А.П. Пономарьова та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1991. – 640с.
16. Чижевський Д. І. Українське літературне бароко. – К.: Обереги, 2003. – 575 с.
17. Шилов Ю.О. Джерела витоків української етнокультури ХІХ тис. до н.е. – ІІ тис. до н.е. – К.: Аратта, 2002. – 271 с.
18. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга. – К.: Велес, 2004. – 256 с.
19. Зарубіжні українці. Етнографічний довідник.– К.: Україна.– 1991.– 256 с.
20. Корінний М.М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. – К.: Україна, 2000. – 184 с.
21. Митці України. Енциклопедичний довідник. – К.: ІСБН, 1992. – 847 с.

4. Методи навчання:

1. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.
2. Практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.
3. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;
4. метод опори на життєвий досвід здобувачів;
5. метод тестового контролю;
6. Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю

	включає екзамен, курсону роботу, практику		
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		B C (добре)
50-64	задовільно		D E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни